

ZBIGNIEW MICHALSKI

Katedra Prawa Cywilnego i Postępowania Cywilnego
Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL
w Tomaszowie Lubelskim

SPRAWOZDANIE Z SYMPOZJUM PT.:
„POLSKA WIEŚ W UNII EUROPEJSKIEJ
(ASPEKTY PRAWNE, EKONOMICZNE I SOCJOLOGICZNE)”

W dniu 3 czerwca 2005 r. na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim odbyło się sympozjum naukowe, którego tematem były wielopłaszczyznowe uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich w kontekście członkostwa Polski w strukturach Unii Europejskiej. Uczestnicy sympozjum, prezentując swoje referaty, podjęli próbę określenia i zdefiniowania czynników ekonomicznych, prawnych oraz socjologicznych, mogących wpłynąć na szybszy i bardziej zrównoważony rozwój polskiej wsi.

Sympozjum cieszyło się bardzo dużym zainteresowaniem. Uczestniczyło w nim ponad dwieście osób, w tym min: Starosta Powiatu Tomaszowskiego Edward Żuk, Burmistrz Miasta Tomaszowa Lubelskiego Marian Łysiak, Przewodniczący Rady Miasta Tomaszowa Lubelskiego Ryszard Sobczuk, Prezes Agencji Rynku Rolnego w Warszawie Roman Wenerski, przedstawiciel Marszałka Województwa Lubelskiego Dyrektor Departamentu Wdrażania Programów Pomocowych dr Przemysław Zaleski, z-ca Dyrektora Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Lublinie Anna Wojtas, Prezes Tomaszowskiego Forum Gospodarczego Jacek Sikora.

Otwarcia sympozjum i wprowadzenia w jego tematykę dokonał prorektor ds. nauczania Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II ks. prof. dr hab. Mirosław Kalinowski. Po powitaniu zebranych gości rozpoczęła się część merytoryczna konferencji. Swoje referaty zaprezentowało dziewięciu prelegentów z czterech uczelni (w tym jeden prelegent z Ukrainy). Pierwszy referat pt. *Przewidywane skutki integracji ukraińskiej gospodarki żywnościowej z gospodarką żywnościową Unii*

Europejskiej przedstawił prof. dr hab. Georgij Czerewko Prodzikan ds. nauki, Kierownik Katedry Agrarnej i Międzynarodowej Ekonomiki Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu w Dublinach. W swoim wystąpieniu omówił on główne cechy polityki Unii Europejskiej wobec krajowych gospodarek żywnościowych. Dokonał też oceny wspólnych oraz odmiennych cech sektora żywnościowego Polski i Ukrainy, obecne rezultaty rozwoju tego sektora oraz perspektywy w kontekście spodziewanej integracji Ukrainy z Unią Europejską. Na zakończenie prof. Czerewko stwierdził, że bardzo ważnym zadaniem dla Ukrainy będzie wykorzystanie cennych doświadczeń Polski, związanych z przygotowaniem do akcesji oraz maksymalnie efektywne spożytkowanie okresu przedaccesyjnego.

Po wystąpieniu prof. Czerewko głos zabrał prof. dr hab. Kazimierz Kłosiński z Instytutu Ekonomii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, który wygłosił referat pt.: *Strukturalne dysproporcje polskiego rolnictwa*. W swoim wystąpieniu wskazał, że wielką strukturalną dysproporcją polskiego rolnictwa jest to, że na jeden procent wartości dodanej wypracowywany przez rolnictwo musi pracować aż 4,2% pracujących, co jest świadectwem niskiej wydajności rolnictwa w Polsce. Pod względem udziału ludności rolniczej w stosunku do ogółu ludności Polska w latach 1995-2002 była na trzecim miejscu w świecie za Chinami oraz Indiami, natomiast jeśli idzie o udział ludności aktywnej zawodowo w rolnictwie (w stosunku do ogółu ludności), to Polska w tym samym okresie była na czwartym miejscu na świecie. Stosunek procentowy pomiędzy udziałem ludności rolniczej a udziałem ludności aktywnej zawodowo w rolnictwie jest w Polsce bardzo duży (26,5 punkta procentowego). W świecie tylko Indie charakteryzują się większą różnicą – około 46 punktów procentowych. Jak wskazał autor, w Polsce występuje też wysoki udział rolnictwa w ogólnym zatrudnieniu w polskiej gospodarce, co łączy się z ukrytym bezrobociem na wsi oraz oznacza niewykorzystanie zasobów siły roboczej w gospodarce narodowej. Na zakończenie prof. Kłosiński podkreślił, że Polska ma stosunkowo mało użytkowników rolnych na jednego mieszkańca, a co najgorsze – liczba ta z roku na rok maleje, co jest bardzo niekorzystnym zjawiskiem.

Trzecim prelegentem był ks. prof. dr hab. Leon Dyczewski z Instytutu Socjologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, który przedstawił referat pt. *Rozwój i promocja środowisk wiejskich przez kulturę*. W swoim wystąpieniu wskazał, że w obecnej rzeczywistości społeczno-gospodarczej o rozwoju zarówno kraju, jak i poszczególnych wspólnot lokalnych decydują trzy kapitały: ludzki, społeczny oraz kulturowy. Według prelegenta kapitał ludzki to wiedza i umiejętności, kapitał społeczny to wzajemne zaufanie i umiejętność współpracy, kapitał kulturowy zaś to określone postawy, normy i wartości, to wyznawana religia oraz wspólna historia. Zdaniem ks. prof. Dyczewskiego na polskiej wsi, będącej niegdyś bastionem tożsamości kulturowej, obserwuje się obecnie odejście od tradycyjnych norm i przemówienie konsumpcyjnego stylu życia. Następuje jednocześnie zauważalny spadek zaufania ludzi do siebie, upadek autorytetów. Tymczasem wieś polska, chcąc się rozwijać, nie może zapomnieć o tym, że rozwój taki jest możliwy tylko dzięki wspólnej pracy, solidaryzmowi społecznemu oraz przy wykorzystaniu kapitału kulturowego. Autor na zakończenie podał kilka podstawowych czynników, bez których, jego zdaniem, trudno myśleć o rozwoju społeczności wiejskiej. Podstawowym ele-

mentem powinna być integracja społeczności lokalnych wokół realizowanych wspólnie zadań społecznych i gospodarczych. Konsolidacją społeczeństwa powinny zajmować się przede wszystkim władze lokalne – wójtowie, burmistrzowie miast położonych na obszarach wiejskich, starostowie powiatów, a także duchowieństwo. Następnym zadaniem jest obudzenie w ludziach poczucia wartości; bez tego trudno będzie bowiem zmobilizować ich do działania. Bardzo ważnym zagadnieniem jest rozbudowa i poprawa infrastruktury wiejskiej obejmującej także infrastrukturę kulturowo-oświatową (szkoły, domy kultury, świetlice), co będzie wpływać na rozwój ludzkiego potencjału. Warunkiem sukcesu jest też odpowiednia dbałość o lokalne media i promocja własnych środowisk i dokonań. Decydującym jednak o rozwoju czynnikiem jest zorganizowane działanie oraz solidarność społeczna. Jako przykład do naśladowania w tej materii ks. Dyczewski podał wzór Austrii i Niemiec, wyrażając nadzieję, że właśnie pozytywne wzorce z tych krajów zostaną przejęte przez polską społeczność wiejską, co w połączeniu z polską tradycją i kulturą wpłynie na oczekiwany rozwój wsi.

Ostatni referat wygłoszony przed przerwą nosił tytuł *Tożsamość terytorialna źródłem konkurencyjności regionów* i został zaprezentowany przez dr Teresę Pakulską oraz dr Małgorzatę Poniatowską-Jaksch z Instytutu Funkcjonowania Gospodarki Narodowej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Prelegentki w swoim wystąpieniu wskazały, że z obserwacji trendów rozwojowych w gospodarce światowej wynika tendencja powrotu do tradycyjnych wartości. Oznacza to, że tradycja wraz z ideą tożsamości terytorialnej są obecnie nie obciążeniem, ale atutem poszczególnych krajów. Jak podkreśliły autorki, z badań przeprowadzonych na zlecenie Banku Światowego wynika, że kraje realizujące koncepcję rozwoju opartą na tożsamości terytorialnej rozwijają się znacznie szybciej (np. Stany Zjednoczone, Australia, Irlandia). Tożsamość terytorialna według autorek to określone więzi terytorialne, ekonomiczne i społeczne wspólnoty lokalnej, czyli grupy społecznej posiadającej taki sam model interakcji, zamieszkującej wspólne terytorium. Zagadnienia tożsamości rozpatrywanej w aspektach terytorialnym i kulturowym są wspierane przez Unię Europejską. Przejawia się to w polityce regionalnej, która ma na celu zmniejszenie dysproporcji rozwojowych poszczególnych regionów Wspólnoty. Jak wskazały prelegentki, tendencje do integracji regionalnej pojawiły już dawniej, lecz ujawniły się dopiero współcześnie i stanowią pewną przeciwwagę dla postępujących procesów globalizacyjnych. Sama polityka nakierowana na tożsamość nie ma na celu jednak walki z globalizacją, lecz zakłada harmonijne współistnienie obu tendencji rozwojowych. Tożsamość terytorialna odgrywa szczególną rolę w tworzeniu i rozwoju tzw. regionów sentymentalnych i kulturowych. Regiony sentymentalne są wyodrębniane na podstawie sentymentu społecznego i postaw ludzkich wyrażających się silnym związkiem z regionem. Regiony kulturowe powstają, opierając się na kulturze regionalnej wraz z istniejącymi na danym terenie gwarami i dialektami. Autorki stwierdziły, że w Polsce ścierają się obecnie dwa modele strategii rozwoju gospodarczego. Pierwszy wiąże się z odrzuceniem polskiej tożsamości, skłania się ku ofensywnej strategii jednostkowej (tzw. importowana modernizacja). Drugi model zakłada budowanie rozwoju na tradycyjnych wartościach i tożsamości, uzupełnionych o nowoczesne rozwiązania dostosowane do wyzwań przyszłości. Zdaniem autorek

tylko rozwój związany z nowoczesnym regionalizmem, czyli kierunkiem opartym na kulturowym dziedzictwie i tożsamości terytorialnej wzbogaconej nowymi wartościami ma szanse doprowadzić do rozwoju kraju. Na zakończenie autorki stwierdziły, że szczególnie duży potencjał rozwoju opartego na tożsamości regionalnej drzemie w środowiskach wiejskich, które ze względu na swój charakter silnie kultywowały tradycję.

Pierwszą osobą, która wystąpiła po przerwie była doc. dr hab. Elżbieta Tomkiewicz z Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, która zaprezentowała referat pt. *Polityka rozwoju obszarów wiejskich w świetle nowych regulacji prawnych*. W swym wystąpieniu wskazała, że ramach wypracowanej w latach dziewięćdziesiątych XX w. koncepcji nowej polityki rolnej, systematycznie zyskuje na znaczeniu polityka rozwoju obszarów wiejskich, która ma charakter subsydiarny w stosunku do wspólnej polityki rolnej i stanowi jej drugi filar. Problematyka rozwoju obszarów wiejskich w obecnym rozumieniu znalazła swoje odzwierciedlenie po raz pierwszy w 1988 r. w dokumencie *Przyszłość wiejskiego świata*. Pełniejsze rozwinięcie tej koncepcji znalazło swoje odzwierciedlenie w raporcie Buckwella z 1997 r. oraz w oficjalnym zbiorze dokumentów Komisji Wspólnoty Europejskiej określanym jako *Agenda 2000*. W świetle tych dokumentów nowa polityka wiejska zakłada zasadniczą zmianę podejścia do rolnictwa. Dotychczasowe rozumienie sektorowo ujmowanego rolnictwa zostało zastąpione przez podejście terytorialne i bardziej kompleksowe. Istotne zmiany polityki rozwoju obszarów wiejskich wprowadzone zostały przez Radę Europejską w 2003 r. na szczycie luksemburskim. Podjęte reformy wspólnej polityki rolnej na lata 2004-2013 zmierzają w kierunku wzmocnienia polityki rozwoju obszarów wiejskich, łącznie z ustanowieniem nowych instrumentów prawnych polityki wiejskiej. Nowy kształt tej polityki na lata 2007-2013 wyznaczają przepisy dwóch rozporządzeń Komisji Europejskiej: z czerwca 2005 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej oraz z września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, których przepisy zaczęły obowiązywać od 1 stycznia 2007 r. Jak wskazała autorka, przewidziane w tych regulacjach zmiany polegają na wprowadzeniu nowych zasad finansowania i prognozowania rozwoju obszarów wiejskich, nowym określeniu jej priorytetowych celów, a także wykorzystaniem nowych instrumentów jej regulowania.

Po tym wystąpieniu głos zabrał prof. dr hab. Bogdan Kościk z Instytutu Nauk Rolniczych w Zamościu Akademii Rolniczej w Lublinie, który zaprezentował referat pt. *Odnawialne źródła energii jako element stabilnego rozwoju gmin wiejskich*. W wystąpieniu swoim autor wskazał, że rozwój technologiczny i rosnące zużycie energii powodują stopniowe pogarszanie jakości środowiska przyrodniczego. Wymusza to poszukiwanie nowych ścieżek rozwoju gospodarczego, które pozwolą utrzymać odpowiednio wysoki jego poziom, przy możliwie małym wpływie na środowisko. Jedną z możliwości osiągnięcia tego celu jest ograniczenie zużycia konwencjonalnych surowców energetycznych na rzecz surowców odnawialnych. To energetyka bowiem, korzystająca głównie z nieodnawialnych źródeł energii, przyczyniła się do degradacji środowiska przyrodniczego poprzez wprowadzanie do atmosfery tlenków azotu, siarki, węgla. Do odnawialnych źródeł energii zalicza się energie

słońca, wiatru, wody, geotermalną oraz pochodzącą z biomasy. Jak podkreślił prof. Kościak w polskich warunkach podstawowym odnawialnym źródłem energii jest i będzie biomasa. Niestety, jak wskazał, wykorzystanie tego potencjału jest ograniczone możliwościami technicznymi, urbanistycznymi, demograficznymi, ekonomicznymi i mentalnościowymi. Wykorzystanie biomasy na cele energetyczne jest szczególnie korzystne dla obszarów wiejskich. Tym sposobem tworzy się rynek na płody rolne, co jest szczególnie ważne przy nadprodukcji żywności, hamuje się odpływ środków finansowych oraz przyczynia się do ochrony środowiska przyrodniczego. Na zakończenie prelegent podkreślił, że aby działania na rzecz zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii były skuteczne, muszą być podejmowane wspólnie przez mieszkańców wsi, przedsiębiorców, samorząd lokalny i regionalny oraz rząd polski.

Po tej prezentacji, głos zabrała dr hab. Grażyna Wałkuska z Instytutu Toksykologii Akademii Rolniczej w Lublinie, Dyrektor Centrum Kształcenia Ustawicznego Akademii Rolniczej w Lublinie, która zaprezentowała referat pt. *Centrum Kształcenia Ustawicznego Akademii Rolniczej w Lublinie szansą rozwoju obszarów wiejskich*. Jak wskazała autorka w swym wystąpieniu, powstanie Centrum wiązało się z sugestiami i potrzebami Unii Europejskiej dotyczącymi rozwoju gospodarczego opartego na wiedzy. Centrum zostało erygowane decyzją Rektora Akademii Rolniczej w Lublinie prof. dr hab. Zdzisława Targońskiego jako jednostka międzywydziałowa Akademii Rolniczej w Lublinie. Prelegentka w trakcie swego wystąpienia omówiła realizowane przez Centrum działania, podkreślając, że rola ustawicznego kształcenia nie sprowadza się tylko do kształcenia, doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego, ale także do aktywnego i stałego rozwoju intelektualnego i kulturalnego słuchaczy. Celem Centrum jest kształtowanie człowieka charakteryzującego się twórczym i dynamicznym stosunkiem do życia i kultury, dzięki czemu może on lepiej przystosować się do dynamicznie zmieniających się warunków życia. W Akademii Rolniczej prowadzi się wiele studiów podyplomowych pozwalających na zdobycie nowych kwalifikacji. Jednocześnie istnieją duże możliwości współpracy z innymi uniwersytetami, np. z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II. Rolą Centrum Kształcenia Ustawicznego jest również pozyskiwanie funduszy z Unii Europejskiej, co wpływa na poszerzenie oferty edukacyjnej i tworzy możliwość kształcenia zarówno osób o niskich dochodach, jak i bezrobotnych.

Na zakończenie sympozjum swój referat zaprezentował dr Piotr Gradziuk z Instytutu Nauk Rolniczych w Zamościu Akademii Rolniczej w Lublinie, który omówił temat *Uwarunkowania polityczno-prawne wykorzystania odnawialnych źródeł energii w Unii Europejskiej*. Jak podkreślił to autor, przyczynami zainteresowania się odnawialnymi źródłami energii były: wyczerpywanie się, zwłaszcza w krajach wysoko rozwiniętych, kopalnych (mineralnych) źródeł energii i wzrost kosztów ich pozyskania, wzrost zanieczyszczenia atmosfery związany z używaniem kopalnych nośników energii emitujących duże ilości dwutlenku węgla, konieczność zapewnienia większego bezpieczeństwa energetycznego (zmniejszenie zależności od importu energii) oraz tworzenie nowych miejsc pracy. Autor omówił podstawowe obowiązujące w Unii Europejskiej akty prawne w zakresie odnawialnych źródeł energii, tj. Rezolucję Rady Unii Europejskiej z 1996 r. zatytułowaną *Nowe cele w zakresie energetyki, promocja odnawialnych źródeł energii*, Zieloną Księgę z 1996 r. oraz

Białą Księgę z 1997 r. W wymienionych dokumentach założono podwojenie udziału energii ze źródeł odnawialnych z obecnych 6% do 12% w latach 1998-2010. W wystąpieniu omówione zostały też podstawowe założenia dwu Dyrektyw Komisji Europejskiej: z 2001 r. – w sprawie promocji odnawialnych źródeł energii oraz z roku 2003 – w sprawie wspierania użycia w transporcie biopaliw i innych paliw odnawialnych. Następnie prelegent omówił podstawowe regulacje w zakresie odnawialnych źródeł energii obowiązujące w Polsce; tj. ustawę z 1997 r. – Prawo energetyczne oraz rozporządzenie Ministra Gospodarki z roku 2000 – w sprawie obowiązku zakupu energii elektrycznej i ciepła ze źródeł niekonwencjonalnych. Na zakończenie prelegent stwierdził, że produkcja surowców energetycznych i energii winna zostać wpisana do Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 jako kluczowa funkcja rolnictwa obok produkcji żywności. Wynika to ze znacznie szerszego kontekstu niż tylko dbałość o interesy rolnictwa – wpływa na zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego kraju, ochronę środowiska, tworzenie miejsc pracy oraz rozwój gospodarczy. Referat dra Gradziuka zakończył prezentację wszystkich przygotowanych tematów. Dalsza część Sympozjum została poświęcona na dyskusję, w której uczestniczyli prelegenci oraz goście. W trakcie dyskusji zgodnie podkreślano wagę omawianych zagadnień oraz zasygnalizowano konieczność kontynuacji konferencji o tematyce wiejskiej w przyszłości.

Po wyczerpaniu się wszystkich pytań Dziekan Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL Jana Pawła II dr hab. Jan Świtka prof. KUL zakończył Sympozjum, dokonując wcześniej krótkiego jego podsumowania.

Owocem Sympozjum będzie monografia prezentująca w szerszym zakresie tematy prezentowane w jego trakcie.

MIROŚLAW SITARZ
Katedra Kościelnego Prawa Publicznego
i Konstytucyjnego KUL

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ

Actualidad y retos del Derecho Eclesiastico del Estado en Latinoamerica, Mexico, 17-19 XI 2005.

W dniach 17-19 listopada 2005 r. w mieście Meksyk odbyła się międzynarodowa konferencja na temat *Aktualny stan i wyzwania prawa wyznaniowego w Ameryce Łacińskiej* zorganizowana przez Latinoamerykański Stowarzyszenie Wolności Religijnej (Consortio Latinoamericano de Libertad Religiosa-CLLR) przy współudziale Sekretariatu Stanu (Secretaria de Gobernacion) i Meksykańskiej Państwowej Komisji Praw Człowieka (Comision Nacional de los Derechos Humanos). Konferencja odbywała się